

АВСТРАЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Олена САХАРОВА (Херсон, Україна)

Статтю присвячено висвітленню передумов виникнення й основних етапів становлення австралійської літератури для дітей. З'ясовано загальні екстралінгвістичні фактори, що вплинули на розвиток дитячої літератури Австралії. Простежується значущість міфології й вірувань автохтонного населення для інтерпретації австралійської дитячої літератури.

Ключові слова: австралійська література для дітей, література автохтонного населення Австралії, літературна казка, оповідання, ілюстрована література для дітей, період *Dreaming*, мультикультуралізм.

Статья посвящена изучению предпосылок и ключевых этапов становления детской литературы Австралии. Выделены общие экстралингвистические факторы, влияющие на развитие австралийской литературы для детей. Доказано, что мифология и верования коренного населения континента имеют существенное значение для интерпретации австралийской художественной литературы для детей.

Ключевые слова: австралийская литература для детей, литература автохтонного населения Австралии, литературная сказка, рассказ, иллюстрированная литература для детей, период *Dreaming*, мультикультурализм.

The research focuses on revealing the main stages of the development of Australian children's literature since its formation in the 18th century. General extralinguistic factors that have influenced the evolution of Australian children's literature are singled out, among which mythology and beliefs of aboriginal Australians as well as cultures of many other nations inhabiting Australia are of a great importance in the interpretation of children's literary works of Australian writers. The actuality of this research is based on the general linguistic tasks as well as the direction of scientific searches to reveal and analyse language phenomena connected with culture and specific perception of the world.

Key words: Australian children's literature, literature of aboriginal Australians, literary fairy tales, short stories, children picture book, the period of *Dreaming*, multiculturalism.

Універсальна для всіх народів традиція розповідати немовлятам історії є першоосновою створення спеціальної літератури для дітей. Розповіді, пісні,

казки й оповідання формують уявлення дітей про рідну мову, культуру, моральні цінності й навколишній світ [11].

Література для дітей відображає історію певного народу, його досвід, переживання, цілі, ідеали й почуття. Такі твори існують у межах лінгвокультурного соціуму, мовою якого були створені, й цілковито зрозумілі для його представників [2; 3; 4; 11].

Актуальність статті зумовлена спрямованістю наукових пошуків на виявлення та аналіз мовних явищ, пов'язаних з культурою та специфічним національним світосприйняттям.

Мета статті – прослідкувати період становлення та основні етапи розвитку австралійської літератури для дітей. Об'єктом дослідження є література для дітей Австралії 18-20 ст. Предметом – лінгвальні та екстралінгвальні фактори, що вплинули на формування австралійської літератури для дітей 18-20 ст.

Матеріалом дослідження слугували прозаїчні твори австралійських письменників, призначені для дітей: книга Шарлоти Бартон *A Mother's Offering to Her Children*, збірка *Australian Legendary Tales* К. Лангло Паркер, зібрання аутентичних казок і пісень *Land of the Rainbow Snake, Aboriginal Children's Stories and Songs from Western Arnhem Land* Кетрін Бернт, книга Джині Адам, серія творів *The Billabong Series* Мері Грант Брюс, книга Нормана Ліндсея *The Magic Pudding*, оповідання Мей Гібс *Snugglepote & Cuddlepote: their adventures wonderful*, книга Кет Вокер *Stradbroke Dreamtime* та ін.

На початку 18 ст. митці в усьому світі, та в Австралії зокрема, починають створювати художні твори, орієнтовані на дітей. Багатство та розмаїття австралійської літератури, особливо дитячої, що представлено міфами та легендами корінних жителів континенту, обумовлюється процесом формування окремої незалежної багатонаціональної й мультикультурної держави [11].

Віддалений та до певного часу ізольований від європейського і західного впливу континент вражає специфічними природними умовами й самобутньою культурою корінного населення. Віра аборигенів у священні закони періоду

Dreaming формує особливості сприйняття та освоєння ними навколишнього світу [3]. До 1788 р. континент вільно населяє більш ніж 250 окремих племен. Проте наприкінці 18 ст. виникає перше англійське поселення, що слугує початком періоду колонізації Австралії європейцями та витіснення автохтонного населення у віддалені куточки континенту [1, с. 31-35].

Кількість аборигенів суттєво зменшується через численні хвороби, завезені в країну європейцями, тоді як чисельність європейського населення зростає [1, с. 38]. Його кількість збільшується більш ніж втричі за десятиліття з 1851 р. по 1861 р. – період «золотої лихоманки», що виникає після відкриття золотих родовищ у Вікторії. Ці часи характеризуються значним ростом економіки й масовою вільною міграцією європейського населення в пошуках кращого життя [1, с. 109]. У другій половині 20 ст. лейбористською партією офіційно скасовується політика «білої Австралії», проводиться гнучка внутрішня політика, орієнтована на визнання і підтримку різних етносів і культур, як результат – люди з усіх куточків світу починають приїжджати в Австралію.

Перші літературні твори для дітей у світі з'являються близько 18 ст., коли письменники створюють книги, призначені для юного читача. У цей період діти, народжені в колоніях Австралії, вважаються британцями, а тому література для них також є виключно британською аж до кінця 18 ст. Твори цього часу відбивають життєвий досвід австралійців, мають дидактичне й інформативне спрямування [2]. Однією з таких робіт є книга Шарлоти Бартон *A Mother's Offering to Her Children* (1841 р.) [6]. Роман написаний у формі діалогу між матір'ю й її дітьми. Він охоплює низку важливих тем, серед яких – історія Австралії, особливості життя ранніх поселенців, перші спроби взаємодії з аборигенами й вплив колонізації на їх життя.

Наприкінці 19 ст. у світ виходять книги австралійських письменників, що знаменують виникнення окремої літератури Австралії. Підіймаються теми процесу заселення континенту, реального буденного життя у внутрішніх, віддалених від узбережжя землях під назвою Буш (*the Bush*), стосунків у сім'ях,

як от у романі Етел Тернер *Seven Little Australians* (1894 р.) [19]. У творі йдеться про пригоди семи бешкетників родини Вулкот і відносини в ній.

Одним із об'єктів пильної уваги австралійських письменників стають історії корінного населення континенту. Автори намагаються перекласти й точно відтворити почуті від аборигенів розповіді. Серед ранніх спроб слід зазначити збірку Мері Ен Фіцджеральд *King Bungarees Phylla: Stories, Illustrative of Manners and Customs that Prevailed among Australian Aborigines* (1891 р.) [19]. Історії, отримані від представника корінного населення, короля Бунгарі, розкривають особливості ієрархічної структури племен того часу, обряди й звичаї, містять глосарій окремих слів аборигенів, пропри той факт, що книга орієнтована на дітей не автохтонного населення.

Першим виданням історій періоду *Dreaming* є книга К. Лангло Паркер *Australian Legendary Tales* (1896 р.) зі вступним словом Ендрю Ланга, відомого збирача легенд аборигенів [12]. Праця названа першою спробою зібрати розповіді окремого племені, у цьому випадку – історії племені Наран, або Нунгабура (*Noongahburrah*). Ендрю Ланг визначає їх, у своїй більшості, як казки для дітей, які водночас є й етіологічними міфами, що пояснюють, чому тварини поводять себе певними чином і мають специфічне забарвлення, розповідають про походження сузір'їв тощо. Ці історії постають для тогочасних аборигенів способом осмислення та пояснення навколишнього світу [12].

Збірка легенд аборигенів Австралії Девіда Юнайпона, політичного активіста, ученого, винахідника й письменника автохтонного походження, *Legendary Tales of the Australian Aborigines* (1930 р.) містить історії племені автора (*Ngarrindjeri people*), а також племен південної Австралії, зібрані ним упродовж 1924-1925 рр. Серед розповідей є як етнографічні есе про спорт, полювання, рибальство й чаклунство, так і легенди про пращурів, які у період *Dreaming* створили деякі з сучасних ландшафтів [17].

Уваги заслуговує книга *Land of the Rainbow Snake, Aboriginal Children's Stories and Songs from Western Arnhem Land* (1979), зібрання двадцяти семи історій, які передавалися з покоління в покоління серед жінок племені Онпелі

(*Oenpelli*) і островів Гоулберн. Казки й пісні були записані з їхніх слів Кетрін Бернт та перекладені нею на англійську. Стиль історій простий і певною мірою статичний. Книга містить короткі пояснення до кожної з п'ятнадцяти дитячих пісень і тлумачення головних ідей та моралі кожної історії [19].

На сьогодні існують книги на англійській мові авторів не автохтонного походження про життя корінного населення, проте схвалені спільнотою Австралії. Прикладом є ілюстрована книга Джині Адам *Pigs and Honey* (1989 р.). Твір змальовує день із життя родини з містечка Аурукун (*Aurukun*), яка відпочиває на лоні природи й розважається, полюючи на звірів [5].

Початок 20 ст. характеризується створенням багатьох фантастичних творів для дітей і казок, які відкривають для наймолодших читачів приголомшливий світ Австралії. Серія творів *The Billabong Series* Мері Грант Брюс, що виходила з 1910 р. по 1942 р., зображає сільське життя як джерело справжніх австралійських цінностей [7].

Відома книга Нормана Ліндсея *The Magic Pudding* (1918 р.) змальовує типових австралійських персонажів як доброзичливих і з гарним почуттям гумору [14]. Герої твору поєднують у собі характеристики як тварин, так і людей. Три друга: коала Баніп Блугам, моряк Біл Барнакл і пінгвін Сем Соноф, відважно захищають свій пудинг на ім'я Альберт, який скільки його не їси, ніколи не закінчується, від злодіїв – опосума й вомбата. Пригоди товаришів закінчуються рішенням створити австралійський рай – побудувати дім на дереві й вести в ньому надалі спокійне та щасливе життя.

Класикою австралійської дитячої літератури є книга *Snugglepote & Cuddlepote: their adventures wonderful* Мей Гібс, що вийшла в друк у 1918 р. Деякі персонажі історії створені за подобою рослин і тварин Австралії, зокрема головні герої твору, два брати Снаглпот і Кедлпай, нагадують евкалипт – їхнє волосся, капелюхи й спідниці схожі на квіти цього дерева, а негативні персонажі місіс Снейк (*Mrs Snake*) і лиходій Банксія (*Bad Banksia Men*) нагадують відповідно змію та кущ банксії [10]. Авторкою підіймається тема добра й зла та любові до природи, що нас оточує.

У 1933 р. Дороті Вол створює першу книгу про нахабну коалу Блінкі Білла *Blinky Bill: The Quaint Little Australian*, продовженням її стає надрукована в 1934 р. історія *Blinky Bill Grows Up* та *Blinky Bill and Nutsy: Two Little Australians*, опублікована в 1937 р. Персонажі книг – антропоморфні звірі, одягнені в штани та сукні, фартухи й капелюхи, які розігрують сцени австралійського сільського буденного життя, захоплюють читачів своїми пригодами, допитливістю й зухвалістю [13].

Таким чином, письменники всіляко намагаються привити дітям відчуття приналежності до унікальної своєю флорою й фауною частини Австралії – *the Bush*. Прикладами є твори К.Дж. Деніса (вірш *A Bush Christmas* [9] і його книга *A Book for Kids*, опублікована в 1921 р. [8], яка складається з поезій для дітей і двох історій); книга Е.Б. Патерсона *The Animals Noah Forgot* (1933 р.) [16], твір Френка Харлі *Shackleton's Argonauts: A Saga of the Antarctic Ice-Pack* (1948 р.) [19].

Період після Другої світової війни характеризується культурним відродженням Австралії, яке втілювалось і в літературі для дітей. Відомими дитячими письменниками того часу є Нан Чонсі, Іван Саусхол, Хезба Брінсмед, Мейвіс Торп Кларк, Мері Елвін Петчет і Колін Тілі [19].

Із метою націоналізувати дитячі програми Австралійська радіомовна корпорація (*Australian Broadcasting Corporation*) доручає Рут Парк створити радіо серіал, який був спершу названий *The Wide-Awake Bunyip* (транслявався з 1942 р. по 1951 р.), а згодом – *Muddleheaded Wombat* (передавався в ефірі з 1951 р. по 1971 р.). Авторка створює на основі радіо шоу серію книг із такою ж назвою, які виходять у друк з 1962 р. по 1982 р., та набувають шаленої популярності [19].

Удосконаленню та поширенню дитячої літератури сприяє діяльність Австралійської ради дитячої літератури (*Children's Book Council of Australia*), яка з 1946 р. нагороджує кращі твори в цій сфері, заохочує письменників створювати таку літературу й привертає увагу читачів до її кращих зразків [19].

Кількість дитячих книг значно збільшується, а також урізноманітнюються їхні жанри: балади, австраліани, оповідання від першої особи, повісті й легенди, відомі в малонаселених і необжитих територіях, історії про сільське життя та ін. [19].

У 1970 р. у світ виходить твір під назвою *Waltzing Matilda* – вірш Е.Б. Патерсона, ілюстрований Десмондом Дігбі, що засновує нову художню форму літератури в Австралії – книгу з ілюстраціями [19]. У 1971 р. твір отримує нагороду як краща ілюстрована книга року для дітей, після чого кількість таких книг значно збільшується. Відомими авторами книг з ілюстраціями є Джені Вагнер, Маргарет Вайлд, Мем Фокс, Памела Ален, Кері Арджент, Джині Бейкер, Грем Бейз, Луїз Еліот, Боб Грехем і Джанко Морімото [19].

Популярності набуває також белетристика для підлітків. У цій галузі пишуть Елеонор Спенс, Саймон Френч, Віктор Келехер, Джиліан Рубінштейн, Френк Вілмот, Джон Марсден, Соня Хартнет, Пол Дженінгс, Енді Гріфітс, Робін Кляйн, Гарі Крю, Ісобель Кармоді, Кетрін Джинкс та ін. [19]. Найбільш популярним і багаторазово нагородженим автором дитячої літератури вважається Джеккі Френч, яка створила понад 140 книг і отримала близько 60 нагород [19].

Важливим напрямком у австралійській дитячій літературі було і залишається життя і культура автохтонного населення. У книгах, присвячених цій проблематиці, здебільшого існує тенденція до створення опозицій, на зразок, темношкірий :: білий, сільський :: міський, традиційний :: сучасний, корінний :: некорінний, замість викладу подій твору, й схильність до відокремлення місцевих австралійців від приїжджих і визначення їх як людей минулого [19].

Таке зображення автохтонного населення змінюється й переосмислюється наприкінці 70-х рр. 20 ст., коли починається хвиля створення книг авторами корінного походження. Твори, написані місцевими

австралійцями дають, нарешті, змогу читачам проникнути в їхню культуру й спосіб мислення [19].

Першою з таких книг є *Stradbroke Dreamtime*, написана Кет Вокер у 1972 р., й нагороджена в 1994 р. як краща дитяча книга року. Твір складається з 27 коротких оповідань, які є традиційними історіями корінного населення острову Стредброук, що репрезентують культуру австралійських аборигенів як життєздатну, практичну й таку, що швидко реагує на зміни [18].

Видатним австралійським письменником автохтонного походження є Дік Роусі, відомий своєю серією дитячих ілюстрованих книг, що переказують традиційні історії корінного населення. Великою популярністю користуються *The Rainbow Serpent* (1970 р.), *The Giant Devil Dingo* (1973 р.), *The Quinkins* (1978 р.) [19].

У 90-х рр. 20 ст. виникає тенденція до створення освітніх дитячих книг. Серія творів, випущених *Magabala Books* за ініціативою Мовного центру корінного населення району Кімберлі, покликана сприяти вивченню автохтонним населенням (дітьми й дорослими) мови через книги. Наприклад, твір *Jimmy and Pat Meet the Queen*, написаний Пет Лоу у 1990 р., знайомить читачів з земельним правом і показує точку зору корінного населення на певні його аспекти [19].

Протягом останнього десятиліття 20 ст. автори корінного походження продовжують публікувати ілюстровані книги, наприклад твір Елсі Джонс *Story of the Falling Star* (1989 р.), Люсіль Джил *Tjarany Roughtai* (1992 р.), Шерон Ходжсон *Booyooburra: A Story of the Wakka Murri* (1993 р.) та Іена Абдули *As I Grew Older* (1993 р.), а також твори Грейсі Гріні, Джо Трамачі й Лайонела Фогарті [19].

Австралійські письменники автохтонного походження Бурі Праєр і Меме Макдональд у співпраці створюють дитячу фантастику. Їхній твір *The Binna Binna Man* (1999 р.) отримує Літературну нагороду Прем'єр-міністра Нового Південного Уельсу в 2000 р. як і дві інші роботи – *My Girragundji* (1998 р.) й *Njunjul The Sun* (2002 р.). Бурі Праєр, казкар, твори якого змальовують події

глибокої давнини (близько 30 000 років тому), оживляє їх перед дітьми у вигляді танців, пісень й словесних виразів, за що й стає в 2012 році Лауреатом дитячої австралійської літератури [15].

Традиційну структуру оповідання реформують Джудіт Моркрофт і Бронвін Банкрофт своєю ілюстрованою книгою *Malu Kangaroo: How the First Children Learnt to Surf* (2007 р.) [19]. Оповідання, поєднуючи в собі період *Dreaming* й сьогоденний стиль авторського викладу, оформлене авторами у вигляді сучасного міфу. У творі йдеться про те, як кенгуру Малу, дух пращурів, навчає перших дітей серфінгу. Культуру австралійських аборигенів читачі відкривають для себе і в книзі *My Mob Going to the Beach* (2004 р.) Сільвії Емертон, що оповідає про життя дітей у великій родині та їхню подорож до морського узбережжя [19].

Попри широкий вибір дитячої літератури, що репрезентує національні особливості австралійців, з середини 70-х рр. 20 ст. у творах для дітей наскрізною є тема мультикультуралізму, спричинена особливостями суспільства Австралії. Як наслідок, виникають два головні літературні жанри: історична проза, що відкриває або конструює мультикультуралізм у минулому, наприклад *Mavis Road Medley* (1991 р.) Голді Олександр, і життєпис, на зразок *Looking for Alibrandi* (1992 р.) Меліни Марчетти. Із 90-х рр. 20 ст. мультикультуралізм у дитячій літературі відображає культуру національних меншин, наприклад *Ziba Came on a Boat* (2007 р.) Ліз Лофтхауз [19].

Отже, за відносно короткочасний період існування дитяча література Австралії проходить період трансформації від виключно британської до окремої національної австралійської літератури зі своїми темами, проблематикою та героями.

Бібліографія

1. Вейле Карл История человечества [Електронний ресурс] / Карл Вейле. – 2004. – Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=1034007>
2. История всемирной литературы [в 9 т.]. Т.7 / [глав. ред. Ю.Б. Виппер]. – Москва : Изд. «Наука», 1994. – с. 595–599.

3. Мелетинский Е.М. Фольклор австралийцев [Электронный ресурс] / Е.М. Мелетинский. – Режим доступа: <http://mifolog.ru/books/item/f00/s00/z0000030/st001.shtml>
4. Основные произведения иностранной художественной литературы. Европа. Америка. Австралия : [Лит.-библиограф. справочник] / [Под общ. ред. В.А. Скороденко]. – 6-е изд., испр и доп. – Санкт-Петербург: Азбука; М. : ТЕРРА, 1997. – 688 с.
5. Adams, Jeanie Pigs and Honey [Электронный ресурс] / Jeanie Adams, – Omnibus Books. – Режим доступа: http://trove.nla.gov.au/work/5742869?q&sort=holdings+desc&_=1485320694898&versionId=222899078
6. Barton, Charlotte A Mother's Offering to Her Children [Электронный ресурс] / Charlotte Barton.– Sydney, Australia : University of Sydney Library, 2003. – 139 с. – Режим доступа: <http://setis.library.usyd.edu.au/ozlit/pdf/barmoth.pdf>
7. Bruce M.G. The Billabong Series [Электронный ресурс] / Mary Grant Bruce. – Режим доступа: <https://www.goodreads.com/series/50911-billabong>
8. Dennis C.J. A Book for Kids [Электронный ресурс] / C.J. Dennis. – Sydney, Australia : Angus & Robertson, Ltd., 1921. – Режим доступа: <http://www.australianculture.org/a-book-for-kids-c-j-dennis/>
9. Dennis C.J. A Bush Christmas [Электронный ресурс] / C.J. Dennis. –1931. – Режим доступа: <http://www.middlemiss.org/lit/authors/denniscj/newspapers/herald/1931/works/bushchristmas.html>
10. Gibbs May Snugglepote & Cuddlepote: their adventures wonderful [Электронный ресурс] / May Gibbs. – Режим доступа: <http://www.maygibbs.org/stories-and-characters/#&gid=1&pid=1>
11. Hunt Peter International Companion Encyclopedia of Children's Literature [Электронный ресурс] / Peter Hunt, Sheila G. Bannister Ray. – Routledge Ltd, 2004. – 923 с. – Режим доступа: <http://staff.uny.ac.id/sites/default/files/pendidikan/else-liliani-ssmhum/encyclopedia-childrens-literature.pdf>

- 12.Langloh Parker K. Australian Legendary Tales [Електронний ресурс] / K. Langloh Parker. – 1897. – Режим доступу: <http://www.sacred-texts.com/aus/alt/>
- 13.Langmore D. Wall, Dorothy (1894–1942) [Електронний ресурс] / Diane Langmore // Australian Dictionary of Biography, – National Centre of Biography, Australian National University, 1990. – Режим доступу: <http://adb.anu.edu.au/biography/wall-dorothy-8959/text15761>.
- 14.Lindsay Norman The Magic Pudding [Електронний ресурс] / Norman Lindsay. – Режим доступу: http://pdfbooks.co.za/library/NORMAN_LINDSAY-THE_MAGIC_PUDDING.pdf
- 15.Osborne Marj The Australian Children’s Laureates – an invitation to join the story circle [Електронний ресурс] / Marj Osborne, – Режим доступу: <http://www.childrenslaureate.org.au/news-article/the-australian-childrens-laureates-an-invitation-to-join-the-story-circle/>
- 16.Paterson A.B. The Animals Noah Forgot [Електронний ресурс] / A.B. Paterson. – 1933. – Режим доступу: <http://www.middlemiss.org/lit/authors/patersonab/animalsnoahforgot/animalsnoahforgot.html>
- 17.Unaipon David Legendary Tales of the Australian Aborigines [Електронний ресурс] / David Unaipon. – Miegunyah Press, 2006. – Режим доступу: <https://www.mup.com.au/items/9780522852462>
- 18.Walker Kath Stradbroke Dreamtime [Електронний ресурс] / Walker Kath – Режим доступу: <http://readingaustralia.com.au/books/stradbroke-dreamtime/>
- 19.Wells Kathryn Australian children’s books [Електронний ресурс] / Kathryn Wells. – Режим доступу: <http://www.australia.gov.au/about-australia/australian-story/austn-childrens-books>

Відомості про автора

Олена Сахарова – викладач кафедри англійської мови та методики її викладання факультету іноземної філології Херсонського державного університету.

Наукові інтереси: література для дітей, лінгвістика тексту, лінгвокультурологія.